

Posamezna številka 1 Din, mesečno, če se sprejema list v uravi, naročnina 4 Din, na dom in po pošti dostavljen list 5 Din. - Celoletna naročnina je 50 Din, polletna 25 Din, četrtletna 13 Din. Cene inseratom po dogovoru

Uredništvo: Kopitarjeva ul. št. 6/III
Telefon št. 2050 in 2996. — Rokopisi se ne vračajo
Uprava: Kopitarjeva ulica št. 6
Poštni ček, račun, Ljubljana 15.179.
Telefon št. 2549

PONEDELJSKI SLOVENC

Silen odmev francoskega razorožitvenega načrta po vsem svetu

Herriot o francoskem razorožitvenem načrtu

Pariz, 30. oktobra. tg. Včeraj pozno zvečer se je ministrski predsednik Herriot odpeljal iz Pariza v Španijo. Na potu pa se je ustavil v Poitiersu, kjer se je udeležil banketa radikalne stranke. Imel je velik govor, kateri se je v glavnem tikal notranje politike, pred vsem finančne in gospodarske politike, na koncu pa je povedal tudi par stavkov o novem francoskem razorožitvenem in varnostnem načrtu. Izjavil je: Razorožitvena konferenca je zopet prišla na kritično točko. Gre sedaj za odločitev, ali je res mogoče najti režim, ki bi zavaroval narodom pravico, delati v miru, ali pa bo zopet treba tekrovati v oboroževanju z vsemi strašnimi posledicami. Vse kar je vojna še pustila civilizaciji, svobode in človečnosti, je zopet ogroženo. Zopet pa je Francija poslala vsemu svetu apel h generoznosti in pravičnosti. Zopet smo prevzeli riziko novega načrta, namesto da bi previdno čakali. Naš načrt naj bo most za priključitev vseh, ki imajo trdno voljo zato. Razbiti moramo železna vrata in odpreti široko cesto za srenejšo bodočnost poznejših rodov. Apeliram na svobodno vest, da nam pomagata.

Vojni minister Paul Boncour je obenem v Parizu podal listom podoben opis novega francoskega načrta. Najprej je moral nekaj popraviti. Ko se je francoski načrt objavil v poslanski zbornici, so pozabili na dva varnostna pogoja, ki sta zvezana z razorožitvijo, in sicer: razorožitev na suhem, na morju in v zraku mora biti med seboj v zvezi, to je, ne more biti razorožitev na suhem brez istočasne razorožitve na morju itd., kolonialne sile pa morajo obdržati pravico, da obdržijo svoje specialne čete za kolonije. S tem se šteje francoskih varnostnih pogojev zviša na osem, in sicer poleg pravkar navedenih dveh še:

1. Razpust vseh poklenih vojsk z nemško Reichswehr vrod in ostro reglementiranje policije,
2. mednarodna kontrola s pravico investigacije,
3. evropska varnostna pogodba za medsebojno pomoč, izpolnjujoč lokarno pogodbo,
4. mednarodni konzulativni pakt, v katerega se vključijo tudi Amerika,
5. sankcijska pogodba, naslanjajoča se na čl. 16 pakta Zveze narodov,
6. pogodba o splošnem razorožitvi.

Paul Boncour je potem povedal, da bo 4. novembra v Ženevi francoski načrt najprej sporočil samo ustno, končno besedilo pa se bo izgotovilo še le potem, ko se vrne Herriot iz Španije in s shoda radikalne stranke v Toulousu. Izvajal je: »Za kar nam predvsem gre, je to, da se najprej sprejme francoski načrt v načelu. Ta načrt je čisto mednarodnega značaja. Praktične odredbe za razorožitev na nacionalnem polju pa se bodo sklenile še le kot posledica načelnega mednarodnega sprejema načrta. Najprej gre torej za to, da se najde za vse države enoten tip čisto defenzivne vojske. Načrt vsebuje predloge za razorožitve vojske na suhem, na morju in v zraku. Nanaša pa se samo na vojsko doma, ne pa tudi v kolonijah. Amerike ne bi bilo mogoče povabiti, da pristopi k načrtu, ker ni članica Zveze narodov, toda upamo, da se mu bo pridružila, ker se tako zanima za razorožitev. Kar se tiče varnostnih pogojev, predvidevamo tri koncentrične načrte, od katerih je vsak ožji. Najširši krog zavzema mednarodni pakt o medsebojni kontrolaciji, kateremu bi po izjavah Stimsona lahko pristopile tudi Združene države. Nato pride pakt Zveze narodov in lokarna pogodba o sankcijah proti napadalcu, nazadnje pa zveza kontinentalnih evropskih držav za medsebojno pomoč.

Končno je izjavil Paul Boncour, da so pri načrtu sodelovali dr. Beneš in Politis ter številne druge osebnosti v Ženevi. Ze od početka so pritegnili tudi vojaške strokovnjake. Kljub temu so nastale nekatere težave z generalnim štabom, katere pa je bilo mogoče odpraviti z Herriotovo avtoriteto.

Kar se tiče posebej razorožitve na morju, javlja Pertinax »Echo de Paris«, da zahteva Francija: 1. da se brodoge Nemčije ne zviša nad 108.000 ton, 2. da se diferenca med italijanskim in francoskim brodogom določi na 230.000 ton v korist francoskega brodogarstva, in 3. da se odredbe glede razorožitve na morju, ki jih je sklenili, ne zaračunajo morda na teoretične pravice pomorskih držav, temveč na dejansko obstoječe stanje.

Američni za načrt

Pariz, 30. okt. Z. Včerajšnja konferenca med američnim in ameriškim delegatom Dawison je trajala pol ure. Nato se je podal Dawison k vojnemu ministru Paul Boncourju. Proti večeru pa je ameriški delegat odpotoval v Ženevo. »Journale trdi, da je Dawison zelo zadovoljen s francoskim načrtom, ker pomeni prvi pričetek revizije versajske mirovne pogodbe, Ameriki pa daje priložnost pri izbiri garancij, ki jih bo smatrala za nujne.

London, 30. oktobra. AA. Francoski načrt o splošni razorožitvi je vsled svoje globoke doživetosti in izbrčnosti zbudil v angleških uradnih krogih splošno občudovanje in priznanje. Francoski načrt bo tvoril zato krepko pobudo za nadaljevanje in sretni konec razorožitvene konference v Ženevi. Angleška vlada pa ima že od nekdaj navado, da napram novim dogodkom ne zavzame takoj svojega stališča in da počaka nekaj dni, preden se izjavi. Svoje stališče bo angleška vlada poasnila tudi v zvezi s razorožitvijo pomorskih in letalskih sil.

Italijani rezervirani

Rim, 30. oktobra. AA. Stališče italijanskega časopisja napram francoskemu razorožitvenemu načrtu je še vedno skrajno rezervirano. To dejstvo pa je treba deloma pripisati Mussolinijevemu potovanju in proslavam fašistične desetletnice. Zaradi teh proslav so vprašanja zunanje politike stopila v ozadje.

Papen za zvezo s Francijo

Buenos Aires, 30. oktobra. AA. Tukajšnji list »La Nacion« objavila intervju, ki ga je dal njegovemu poročevalcu nemški kancler v Papen. Na vprašanje, ali je mogoča zavezniška zveza med Francijo in Nemčijo, je v. Papen odgovoril: Smatram, da je taka zveza možna in da jo je treba želiti. V zadnjih letih smo rešili huda vprašanja med obema državama, ki so se na prvi pogled zdela nerešljiva. Takšno vprašanje je bilo n. pr. vprašanje Porenja in vprašanje reparacij. Zakaj ne bi na podoben način uredili tudi vprašanja o ena-

Poljska noče posredovati za Romunijo

Bukarešt, 30. okt. tg. »Cuventule poroča, da je Titulescu pred dvema dnevnoma zaprosil poljsko vlado kot zaveznico, da prevzame posredovanje med Romunijo in Sovjetsko Rusijo. Včeraj je poljski poslanik v Bukarešti prišel k Titulescu in mu sporočil, da se Poljska v to stvar neče vmešavati, ker ni interesirana pri odnošajih med Romunijo in Rusijo in si hoče varovati svobodo v svojih odnošajih z Rusijo. V uradnih krogih se ta vest smatra za znak intrig med Romunijo in Poljsko. Ugotavlja se, da so se odnošaji med obema državama ohladili.

VSTOLICENJE DUNAJSKEGA NADSKOFA

Dunaj, 30. okt. tg. Danes je bilo v stolnici sv. Stefana slovesno ustoličenje novega dunajskega kneznadškofa dr. Teodorja Innitzerja. Slavnost se je udeležilo nad 20.000 ljudi, na častnih prostorih v cerkvi so bili zbrani zvezni predsednik Miklas, člani vlade, diplomatski zbor in zastopniki uradov.

Naši kulturni delavci proti fašističnemu imperijalizmu

V svoji oktobrski številki je zagrebška revija »Nova Evropa« objavila uvodni članek z naslovom »Jadransko vprašanje — poslanica G. Mussoliniju«. Radi vprašanja samega in radi podpisnikov spomenice mislimo, da je potrebno, da se z njo seznanimo vsa naša javnost in jo radi tega priobčujemo.

V spomenici so se naši kulturni delavci mirno a odločno postavili proti fašističnim časopisnim gonji za odrešitev Dalmacije in tudi proti fašističnemu imperijalizmu na Balkanu. Oni sami pravijo, da se štejejo med tiste maloštevilne ljudi, ki so smatrali, da G. Mussolini o nas ne more misliti kakor njegov (vroči) pristaši — ki bi radi Dalmacijo kar zasegli — ker, da to ne bi bilo v dobro pojmovanem interesu Italije same, ne glede na težkočo, na katere bi našletel pri izvajanju takega izvalnega načrta. Naši kulturni delavci iskreno priznavajo, da je zadnja Mussolinijeva izjava francoskemu častnikarju dala prav tistim, ki Mussolinija identificirajo z njegovimi strankarskimi pristaši, ki so stali na kazali nasproti nam svoj agresivni imperijalizem. Naj nam naši kulturni delavci dovolijo kratko pripombo. Oni očitno pozabljajo, da se je diktatura, in sicer posebno Mussolinijeva diktatura, tako izpolnila, da ne pade več las z glave odgovornih fašističnih glavarjev brez njegove volje; saj je prav te dni Mussolini pragnil celo fašistično stranko za smilico v državni službi, da bi jo postavil še bolj pod svojo nadzorstvo. Kako si moremo misliti, da bi se fašisti na svojo roko lotili določene gonje zunanje političnega značaja brez Mussolinijeve privolenja? Mussolini je v svojem zgodovinskem govoru pred italijanskim parlamentom dne 3. januarja 1932, ko je razburjenje radi Matteottijeve afele dosegel višek in ko je napovedal popolno diktaturo, dejal: Pred to zbornico, pred vsem italijanskim narodom izjavljam, da prevzamem jaz sam politično, moralno in zgodovinsko odgovornost za vse, kar se je zgodilo. Podobno izjavo bi podal danes, ako bi bilo treba. Ob sprejemih fašističnih glavarjev, posebno v zadnjem času, rad poudarja: Jaz sem vaš načelnik (capo). Fašistični voditelji so pač takšni, kakor on hoče, posebno takrat, ko nastopajo proti znanjemu svetu.

Coselschi, vodja Zveze dalmatinskih krožkov in ravnatelj znanega lista »Volontà d'Italia«, ki daje smernice časopisni gonji za zasedbo Dalmacije, je Mussolinijev intimni prijatelj. Mussolini je očitno sam odgovoren za politiko napram naši narodni manjšini v Italiji in napram Jugoslaviji.

Veseli nas, da so naši kulturni delavci zavzeli tako odločno stališče proti fašističnemu imperijalizmu. Prav iz omenjenih razlogov — toliko bolj radi razočaranja, ki so ga doživeli sami nad Mussolinijem, ki morda ne kazalo direktno polemizirati z njimi. Človek, ki se sam ponaša, da je odgovoren za vse, kar se je zgodilo pod fašistično Italijo, torej tudi za ukinitve vseh državljanskih pravic, svobode tiska, združevanja in razpravljanja, ki je ubil resnično kulturno življenje in poznal čez mejo vse

Avstrija zadovoljna

Dunaj, 30. oktobra. AA. Avstrijsko časopisje je v splošnem ugodno sprejelo francoski načrt o razorožitvi. »Reichspost«, ki zastopa krščanski socializem, smatra, da bo ta načrt nudil možnost uspešnega zaključka razorožitvene konference v Ženevi. Najvažnejša misel v tem načrtu je po mnenju tega lista, zamenjava profesionalne vojske z načelom milice.

Sporazu mna balkanski konferenci

Bukarešta, 30. okt. AA. V predsedstvu balkanske konference je bil dosežen sporazum, na podlagi katerega se bo Bolgarska vrnila v organizacijo balkanske konference.

Dom dijakini v Belgradu

Belgrad, 30. oktobra. I. Danes dopoldne je blagoslovil pravoslavni zagrebški škof Dositej v ulici Kraljice Marije, temelje Doma dijakini, ki ga gradijo slušateljice belgrajske univerze. Tej slovesnosti je prisostvovala tudi zastopnica kraljice, dvorna dama gdč. Grujičeva, ki je ob tej priliki sporočila, da poklanjata suverena odboru za graditev tega doma kot svoje darilo 30.000 Din. Na svečanosti so bili tudi dekani vseh fakultet belgrajske univerze in prosvetni minister dr. Kojič.

ZAKON O ZASČITI KMETA PRED SKUPŠČIN

Belgrad, 30. oktobra. I. Sinoči so pr dložili Narodni skupščini pravosodni, kmetijski in trgovinski minister osnutek zakona o zaščiti kmetov n o ureditvi kreditnih omnošajev v državi. Prihodnje dni se bo bavilo s tem zakonskim osnutkom narodno zastopstvo.

Dunajska vremenska napoved: izpremenljivo in deževno vreme.

POSŁANICA G. MUSSOLINIJU

Predsednik italijanske vlade G. Mussolini je nedavno dal nekemu francoskemu listu politično izjavo o francosko-italijanskih odnošajih in je med ostlimi rekel tudi naslednje: »Verujem, da vprašanja, ki nas dele, niso nerešljiva. Očitno je stvar Jadrana zelo važna in mislim, da francosko-jugoslovanska zveza ni pripomoček k izboljšanju naših odnošajev.« To izjavo so ponatiskali mnogi svetovni kakor tudi vsi večji italijanski in naši listi.

Vsakomur, ki gre od pojma pravice in pojma svobode individua kot poedince in kot nacionalno plemenske enice, bo jasno, v čigavo korist, odnosno na čigavo škodo bi izpela pravična rešitev jadranskega vprašanja. Tako, kakor se je skušalo rešiti, to vprašanje obstoji na osnovi načel, na katerih je bila nekoč ustvarjena tudi Italija. Mi smo na tako rešitev morali pristati, ker so bili mednarodni mir in dobri odnošaji med sosedi najprej kakor posebno vprašanje naših sorjakov (naj bo njihov položaj kakorkoli težaven), ki so bili po mirovnih pogodbah izročeni Italiji kot nagrada za njen vstop v vojno proti lastnim bivšim zaveznikom. Toda kdor pozna politično teorijo G. Mussolinija (sila namesto pravice), ta ve vnaprej, v čigavo korist in na čigavo škodo je sprožil jadransko vprašanje in zakaj francosko-jugoslovansko prijateljstvo moti italijansko-francosko odnošaje. Kakorkoli nam je neprijetna ta izjava zaradi kraja in položaja, od koder je bila izrečena, nam je vendar lahko ugodno in prav, da ves svet (vključujoč sem tudi objektivne Italijane) žuje in vidi, kdo in kako načtena to vprašanje. Postopek, procesi in sodbe nasproti Hrvatim in Slovincem v Istri in na Goriškem, poleg vseh onih manifestacij in pretenj Italijanskih društev in organizacij, zdaj pa še pričužna izjava z najkompetentnejšega mesta sodobne Italije — vse to nikakor ne more nikogar pustiti v dvomu, v kakšno svrhu se izjva jadransko vprašanje.

Toda izjava G. Mussolinija ni nič manj važna in dragocena tudi za nas, zaradi nas samih. Čeprav v Jugoslaviji mnogo bolj prevladujejo simpatije do Benedetta Crocea, nego do Benita Mussolinija, — so redki oni, ki ne bi priznavali slednjemu velike sposobnosti in mnogih uspehov in zaslug za stvarne reforme, ki bodo za njegovo državo trajne vrednosti. Njegove impulzivne geste se smatrajo kot njegova postranska lastnost, ki jo prakticira zaradi svojega občinstva, katere pa — zlasti po klasičnem primeru cesarja Viljema — ni tragično promatrati. Tudi njegova osebnost nasproti Jugo-

slaviji se je pri nas motrila dvolično: večina je G. Mussolinija identificirala z njegovimi strankarskimi pristaši, ki so stalno in na preveč odkrit način kazali nasproti nam svoj agresivni imperijalizem; drugi, sicer maloštevilnejši, toda razodni ljudje, pa so smatrali, da G. Mussolini o nas ne more misliti kakor njegovi pristaši, ker da to ne bi bilo v dobro pojmovanem interesu Italije same, ne glede na težkočo, na katere bi našletel pri izvajanju takega izvalnega načrta. Vendar njegova zadnja izjava očitno daje prav onim prvim. In baš zato, ker mi nismo bili med njimi, smatramo za svojo dolžnost, da odkrito povemo svoje mišljenje o tej izjavi G. Mussolinija.

Mi ki to pišemo in podpisujemo, se ne udeležujemo dnevnih politik na nobeni strani, čeprav jo budno spremljamo. Spadamo med one Jugoslovane, ki tudi danes — po izjavi G. Mussolinija kakor tudi že pred njo — živimo v globokem prepričanju, pa naj se to njemu zdi kakorkoli nerehalno, da bo Evropa vedela četudi v zadnjem trenutku najti sebe in izvajati pravico in svobodo tako posameznikov kakor tudi narodov, da bo znala ohraniti svoje kulturne pridobitve, ki so skupno dobro vseh ne glede na to, kdo jih je dal in iz katere države jih je največ šlo. Živimo torej v prepričanju, da je mednarodna potreba, kakor je tudi interes Italije in Jugoslavije, da ostanemo v slogi in prijateljstvu. Še več. Mi smatramo za dobro srečo, da živimo med dvema velikima in kulturnima narodoma, kakor sta to Italijanski in nemški, ker nam to lajša in omogoča, da tudi sami težimo za onim in damo tisto, kar sta onadva dala človeški kulturi. To ni samo naša želja, temveč tudi poslednji smoter vseh naših naporov in borb, kar smo jih zadnji čas imeli. A ono, v čemer si še nismo enaki, prav gotovo ni hrabrost na bojnem polju. Mi smo torej izmed onih Jugoslovancev, ki hočejo mir za vsako ceno in dobre odnošaje z vsakim, tako s prijatelji kakor z bivšimi nasprotniki, a prav posebno še s svojimi sosedi. Zato nam je draga zveza z našimi prijatelji poleg prijateljstva samega tudi zato ker nameravamo tako vzajemno ščititi svoje pravo in svoj obstanek.

Kratko: mi smo za splošno prijateljstvo, za vseobči mir, za splošno razorožitev, za splošno respektiranje medsebojnih pravic. Oni, ki premorejo več kulturne in materialne sile, morajo v tem prednjačiti. Smatramo, da tudi država, iz katere nam je prispelo gornje poročilo, spada med one, ki jim pritiče v prvi vrsti odgovornost, tako pred lastnim narodom kakor tudi pred vsem svetom. Toda le očitno je, da iz izjave G. Mussolinija ne govori taka vest, vendar smo še vedno prepričani, da bo tudi on še razmišljal o njej, preden bo skušal svoj besede sprejeti v delo. Dovoljujemo si ga na to posebej opozoriti. Kajti poleg vsega našega miroljubnega razpoloženja in poleg vseh naših globokih prepričanj, ki smo jih zgoraj navedli, kakor tudi ob dejstvu, da v naši državi živi določeno število ljudi, ki so navdušeni za italijansko kulturo in gojijo simpatije do njenih velikih tradicij, vendar ni nikogar med nami, ki bo žrtvoval svojo svobodo za katerokoli kulturo, prav tako, kakor ni med nami nikogar, ki ne bi razlikoval Prve in Druge Italije od Tretje Italije, ki ne bi razlikoval gesla Garibaldevih rdečih srajc od Mussolinijevih črnih srajc, Danteja in Leonarda od D'Annunzija in od tega ali onega Mussolinijevega portretista ali apologetista, kakor tudi živega Benedetta Crocea od raznovrstnih teoretikov in pridigarjev fašizma in »čistega dela«. Kakor se je lahko italijansko društvo »Dante Alighieri« upravičeno krasilo s tem velikim imenom, ko si je prizadevalo, da otroci, ki govorijo Dantejev jezik, tega tudi ohranijo, tako mora biti odvrtno vsakomur (in bilo bi tudi Danteju, če bi se živel), da se ga to društvo poslužuje za to, da bi hrvatska in slovenska deca pozabila svoj jezik, ki ni Dantejev.

Ako zdaj pridejemo na samo vprašanje, o katerem govori G. Mussolini v svoji izjavi, opozarjamo na naslednji moment. Če bi se tudi uresničil sen fašistovskega vodje, da bi se francosko-jugoslovanska zveza razrušila — v kar pa ne verjamemo — so še vedno tudi drugi važnejši činitelji in dobri prijatelji, ki jim ni v interesu, da bi Jadran postal italijansko jezero. Sam G. Mussolini bo moral uvideti dejstvo, da njegova sila — pa naj bo kakršnakoli — ni nasproti nam v razmerju Rima nasproti Iliriji; in današnja Italija ni v takem stanju, kakor so bile nekoč Benetke, ko so štiri petine današnje Jugoslavije bile pod turško oblastjo.

Nikdo ne more imeti vsega in tudi Italija ne. Najbolj bo zapadni Jadran njen, ako je Jugoslavija na vzhodni obali. Dobro pa ve tudi G. Mussolini, da niti njegovi predniki, niti drugi zavezniški nise pomagali ustvarjati Jugoslavije iz kake posebne slabosti ali sentimentalnosti nasproti nam. Pa če bi se njegova želja tudi izpolnila — kar bi šlo dokaj težko — da Italija zabode svojo zastavo v Dalmacijo, mar to ne bi bil razlog za ponovno načrtovanje vzhodnega vprašanja (Drang nach Osten) in slovenskega vprašanja (Moskva) in za pričetek novega vretja na Balkanu, ki ne bi pustilo hladnih niti drugih važnih činiteljev, najmanj pa oče mrovpoli v Rimu samem.

Naj zatorej G. Mussolini posluša našo iskreno in odkrito besedo: Mi smo — v svoji skromnosti in pomirljivosti — odločeni, da ostanemo svoji na svojem, da branimo jugoslovansko zastavo v Dalmaciji, kamor so Hrvati prišli že prej kakor pred tisoč leti in kjer mislimo večno ostati. Jugoslovanci ne marajo gospodstva nikogar, niti ne civilizacije, ako se za njo skriva izguba svobode, največje blaga in ideala človeštva. V tem čuvstvosvanju in prepričanju nas še bolj učvršča današnji občupni položaj naših bratov v Istri in na Goriškem. In v tem naj si bo vsakdo na čistem, da ni niti plemenskih niti verskih niti strankarskih razlik med nami. Mi, ki to podpisujemo, smo samo krik iz duše celotne naše države od enega do drugega groba

Don Frane Bulić, Ljuba Babić Gjalski, Zupa Predić, Josip Plečnik, Branislav Nušić, Oton Župančič, Rihard Jakopič, Fran S. Finžgar, Dinko Šimunović, dr. Dragutin Domjanić, Toma Resandić, dr. Albert Papaz, prof. Vasa Stajić, Joža Kljaković, dr. Laza Popović, dr. Ljubomir Marković, dr. Pero Sljepčević, dr. Ivo Kolbe, dr. Milivoj Dežman, dr. Izidor Cankar, dr. Ivo Politeo, Vladimir Nazor, Ivana Maštrović.

Tudi slovenske svetinje prepovedane

Kako daleč sega laška nestrpnost, nam priča zopet nov slučaj iz Nabežine. Tam je bila začetkom oktobra neka cerkvena tridnevica. Župnik je prekrbel tudi enega italijanskega pridigarja. Slovenski pridigar je razdeljeval tako zvane »čudodelne svetinje, kjer je napis »O Marija, brez madeža spočeta, prosí za nas, ki se k tebi zatekam«. Tudi mnogi otroci so si take svetinje nabavili. V šoli so učitelji otrokom te svetinje pobrali. Tako daleč smo prišli v državi vzornega konkordata. — V svetli z imenovano tridnevico je bila v Nabežini velika procesija, kjer so prvič tudi italijansko peli.

Pri tridnevici so tudi karabinjerji sodelovali s tem, da so deco gonili k laškim pridigarjem.

»Dopolavoro« je v Nabežini osnoval tudi pevski odsek, za katerega pa fantje ne kažejo mnogo zanimanja. Laška pesem se pač ne more meriti s slovensko. Če je zabranjeno, kar je boljše, tudi ne bo vnele za to, kar je slabše.

Bombe

Dne 8. oktobra so v predoru pri nabrežinskem Razpoju (Bivio) našli bombe. Zaprli so 4 domačine, med temi tudi cerkvenega organista (boj proti petju!), a so jih kmalu spet izpustili.

Idrijski rudar aretiran

Pred dobrim mesecem so aretirali in v gorilke zapore odpeljali Antona Lekarja, poročenega v Obidovcu v Kanomliji. Bil je naznanjen, da ima doma dinamit in pri preiskavi so res našli trideset kosov (patron) tega razstreliva. Ker je aretiranec rudar, so poklicali rudniškega inženirja in ta je ugotovil, da izvira dinamit iz rudniških zalog. Rudniško vodstvo ga je takoj odpustilo od dela, tako da ga čaka v bodoče vse hudo, ki ga more povzročiti skrajna neprevidnost. Naznanil pa ga je neki Oblak, doma iz »Kovačevega rovtac«.

Po aretacijah v Istri

Pred dvema mesecema so aretirali in v Matkovljah veliko skupino domačih fantov, ki so se udeležili znanih kmečkih pohodov. Odvedli so jih v tržaške zapore. Od aretiranih je bil izpuščen samo Tul Rok iz hiše št. 15. Prejšnji teden pa je zopet pridrvel policijski avto, da bi aretirali zopet nekaj naših ljudi. Prišli so kot navadno ponoči. Izvršili pa so le več brezuspešnih preiskav. Orožniki so bili tudi v Gabrovici na domu kmeta Purgerja, ki je pravočasno zbežal.

Zemljo jemljejo za vojašnice

V Neverkah pri Kalu so vzeli kmetom večje komplekse zemljišč. Na teh zemljiščih mislijo zgraditi nove vojašnice. Govore celo, da bodo zgradili tudi več podzemskih vojašnic ter kavern. Kmetje niso dobili za odzeta zemljišča nikake odškodnine; za zemljišča pa morajo še vedno plačevati davke. Vsled tega so naši revni kmetje zelo obupani.

Propadanje mizararske obrti v Solkanu

Solkani, ki je bil pred vojno znan po lepo razviti mizararski obrti, je v zadnjih letih gospodarsko popolnoma propadel. Pred vojno sta bila v vasi dve večji tvornici za izdelovanje pohištva. Radi izgube starih tržišč (Dalmacija in notranost Avstrije) pa je začela ta obrt naglo propadati. Lokalni krizi se je pridružila še hujša splošna gospodarska kriza. Radi tega so propadla tudi vsa manjša podjetja, ki so nastala po vojni. Radi velikih carin je izvoz v inozemstvo skoraj nemogoč. V tem pogledu so tudi doma velike težave. Pri uvozu v Trst je treba plačati od 1 centa pohištva 400 lir mitnine. Nič čudnega ni torej, če je v Solkanu brezposelnih že preko tri četrtine domačih mizarjev! Mizarji so se pred leti selili tudi v Južno Ameriko, zdaj pa prihajajo tudi od tam samo slaba poročila.

Tudi v kulturnem pogledu je vedno slabše. Med učitelji, ki poučujejo našo dečo, je tudi neki Kalabrez, ki postopa z otroci skrajno grdo. Največja nadloga za vas pa so domače izdajice. Učitelj v St. Petru je rekel otrokom v šoli: »Učite se italijanščine, da vam v Gorico ne bo treba nositi »čestel« (jerbasov).« S tem je hotel reči, da so naši ljudje zaostali.

Kar se tiče kulture, pa vsako ve, da ni bilo v vasi pred letom 1927 nikogar, ki bi ne bil član enega ali drugega slovenskega društva. Z ozirom na »čestele« pa lahko rečemo, da so te znak odpornosti in delavnosti našega ljudstva.

Proslava obletnice iašizma

Proslava desetletnice fašističnega pohoda v Rim se je po vsem Primorskem izvršila z velikim pompom. Fašisti so vpregli za ta dan v svoj voz vse, kar ima kruh ob državnih jastih. Pritisnili so seveda tudi na obrtnike, ki se takšnih slovesnosti morajo udeležiti, sicer izgubijo zaposlilo.

V Prostranku so ta dan blagoslovili sliko fašista Huga Dal Fiume, ki je bil ubit v znanem spopadu s četaši. Sliko so odkrili v sedežu fašja.

V Nabrežini je posebna deputacija nesla na grob vence milničnu in občinskemu slugi Blažini, ki je bil ustreljen.

V Sežani je imel slavnostni govor centurio Grazioli. — Proslavo v Dutovju je vodil vitez Kompare (Compare), ki je v spremstvu odbora domačega fašja odkorakal v Koprivo. Tu so odprli nov vodovod, ki stane 40.000 lir.

V Bazovico so prispeli vsi tržaški veljaki, pretekt, župan in drugi, da prisostvujejo svečanosti, radi razširjenja in zboljšanja ceste proti Svečan.

Vsem slovesnostim so seveda morali prisostvovati šolski otroci. Splošno pa niso mogli letos razkazovati fašisti posebno mnogo javnih del, ker ni več denarja, da bi se mogla vršiti v takšni meri kakor nekdanj. Cest pa je mnogo novih, in sicer jih grade in širijo ne iz ljubezni do slovenskega ljudstva, pač pa iz vojaških pogledov. Povsod so pretili na zbrane Mussolinijev manifest, seveda v italijanskem jeziku.

»Soča« v Novem mestu

Društvo »Soča« v Novem mestu je priredilo 22. t. m. ob 20 v salonu g. Kavčiča (hotel Koklič), predavanje o 20-letnici balkanske vojne in 15-letnici smrti dr. Janeza Ev. Kreka. Predavanje je obiskalo do 100 ljudi. Govoril nam je ravnatelj g. Mervič Anton, ki je v eno in četrtinurnem govoru prav lepo in temeljito opisal pričetek vstajanja Slovanov na Balkanu, žganje Turkov iz slovenskih dežel in kako se je ustanovila nova balkanska država Albanija na zasedenem ozemlju po Srbi, Crnogorci in Grkih. Krek je bil tisti — je izjavil —, ki je dramil Slovanke in jih družil v enotno fronto proti sovražniku za ustanovitve velike Jugosla-

vije. Proti koncu predavanja je govornik pozdravil navzočega zastopnika vojske, komandanta mesta. Spomnil se je vnovič velikega Kreka ter Gortana in drugih, ki so se bojevali in umrli za Jugoslavijo. Predavanje je prav lepo uspelo. Občinstvo se je zadovoljno o pol 10 razšlo.

Jeseniška »Soča« prosi

Društvo »Soča« na Jesenicah skuša nuditi svojim članom poleg predavanj in drugih kulturnih dobrin tudi najnujnejšo materialno pomoč. Ima

Več časnikarske lojalnosti!

Nedavno je »Slovenec« priobčil vtise našega urednika s potovanja na Cosulichevi ladji »Neptunia« od Splita do Dubrovnika. V svojem potopisu omenja poročevalce tudi razgovor z bivšim glavnim lastnikom Cosulicheve družbe Antonom Cosulichem, ki še vedno upravlja družbo, čeprav ni več v rokah tržaškega kapitala. G. Cosulich je porabil to priložnost, da se je namreč mogel razgovarjati z jugoslovanskimi časnikarji v ta namen, da je potožil, s kako velikimi stroški je bil združen pristane »Neptunije« v Splitu. Družba je morala plačati 70.000 Din pristaniške pristojbine, medtem ko je v Splitu vkrcala samo 22 potnikov, ki so plačali skupno okoli 130.000 Din. Sprito teh stroškov je bil za družbo »čin generoznosti«, je dejal G. Cosulich, da je »Neptunia« sploh pristala v jugoslovanskem pristanišču in tako dala jugoslovanskim potnikom priložnost, da se pomenijo v Južno Ameriko; sicer bi bili morali potovati čez Trst, Genovo ali Cherbourg. G. Cosulich je še dodal, da je njegova družba prosila jugoslovansko vlado, da bi odpravila taksiranje potniških parnikov po tonazi in uvedla taksiranje po številu potnikov. Naš urednik je k temu pripomnil, da bi morala po informacijah, ki so mu jih dali naši mornarji, jugoslovanska vlada napraviti za Italijo izjemo, ako bi hotela ugoditi, ker se taksiranje po vsem svetu vrši po tonazi, torej ne po številu potnikov.

Nadalje je poročevalce ironično pripomnil, da za svojo osebo rad verjame, da je danes prevoz potnika III. razreda v Ameriko »čin generoznosti«, saj se potovanje takšnega parnika ne rentira in vsaka vožnja se izvrši deloma na račun države, ki plačuje Cosulichevi družbi lepo podpora.

O vprašanju, ali Splitu in Jugoslaviji sploh konvenira, da pristajajo italijanske ladje v Splitu in o vprašanju, ali se našim potnikom izplača, da so peljejo iz Splita na Cosulichevih ladjah, bi se dala napisati dolga razprava. Naš urednik je dobil vtis, da z ekonomskega vidika že. Dokler nimamo lastnih potniških prekoceanjskih parnikov, nam Cosulich ne more delati konkurence. Split poleg tega inkasira pristaniške pristojbine in denar, ki ga potrosijo potniki in ladja sama. Če so se potniki morali doslej voziti v Trst, v italijansko pristanišče, je gotovo zanje prikladnejše, ako se lahko vkrcajo v Splitu, v jugoslovanskem pristanišču. Mimogrede bodi tudi povedano, da je Cosulicheva družba izdala v Ameriki propagandno brošuro o lepota Jugoslavije, predvsem o Dubrovniku in, kakor je neki funkcionar Cosulicheve družbe povedal, je celo naš »Putnik« čestital tej družbi, ker je brošura tako lepo uspela. Če Cosulich pripelje v Dubrovnik ameriške izletnike, ima od tega dobiček družba, a tudi Dubrovnik in naša država.

Mariborska nedelja

Maribor Kristusu Kralja - Proslava češkega narodnega praznika - Protestni shod stanovanjskih najemnikov - Zgodovinski večeri

Maribor, 30. oktobra.

V espredju današnje nedelje, polne pomembnih dogodkov, je bila pred vsem slavnostna akademija, na kateri se je Maribor poklanjal Kristusu Kralju. Akademija se je vršila popoldne v dvorani Zdravne gospodarske banke ter je združila izredno veliko število občinstva z vsemi vidnejšimi predstavniki katoliškega življenja. Na sporedu akademije so bile godbene točke, ki jih je izvajala godba katoliške mladine, deklamacije članov Ljudskega odra, petje Cecilijanskega društva, žive slike, prikazane od dece iz šole št. sester itd.

Med dogodki današnje nedelje moramo nadalje poudariti proslavo češkega praznika, ki se je izvršila v unijski dvorani na izredno slovesen način. Velika dvorana je bila nabito napolnjena; galerije in ozadje je zasedlo dijaštvo vseh mariborskih srednjih šol, v ospredju pa so bili vidni reprezentanti cerkvenih in svetnih oblasti, kulturnega, znanstvenega in gospodarskega življenja. Prireditelj se je otvorila s češko in našo himno, sledile so deklamacije čeških pesmi, slavnostni govor podpredsednika brnske ČSL-JSL, Lige univ. prof. Vladimírja Filkuka, predavanje o jugoslovanskih dijakih v Pragi pred 80 leti, nato pa zopet godbene točke čeških klasičnih mojstrov Smetane in Dvořaka. Sodeloval je orkester vojaške godbe.

V Narodnem domu so se istočasno zbrali stanovanjski najemniki, da dajo kakor po vseh drugih mestih naše države, tudi pri nas duška in podudarka svojim upravičenim zahtevam. Nastopili so kot govorniki predsednik društva mariborskih stanovanjskih najemnikov Tumpelj, podpred. profesor Pečovnik, dalje poslajenatelnik Mohorko, Mirko Feldin in Anton Bajt. Sprejeta je bila ob zaključku protestna resolucija, v kateri zahtevajo najemniki sprejem stanovanjskega zakona, ki bo zaščitil najemnike, dalje maksimiranje najemnin, pomoč države s ceninami krediti za gradnjo novih stanovanj itd. Shod je bil dobro obiskan.

Mariborski zgodovinarji so pričeli zopet prirediti zgodovinske večere, po katerih se je pokazala velika potreba. Prvi večer zgodovinarjev je bil zelo dobro obiskan od strani občinstva, ki ne priroda

zasilno prenočišče s 4 posteljami v svojem društvenem lokalu, kjer dobe prenočišče tisti, ki prihajajo preko meje, pa tudi tisti, ki so brez posla. Sedaj, ko se bliža zima, bo za te reveže, brezdomovince zelo hudo, ko nimajo tople obleke in ne vedo, kje bi si pogreli premrzle ude.

Da bi moglo društvo tem revežem vsaj nekoliko pomagati, prosí vsa dobra srca, da bi možka oblačila in čevlje ter morda tudi kako posteljino, darovali društvu ter s tem pomagala najbednejšim. Tudi vsak drugi najmanjši dar bo hvaležno sprejet. Kdor bi hotel kaj darovati, naj blagovolj poslati društvu svoj naslov, nakar bo društvo samo poslalo na dom po darovane predmete. Prosijo vas najbednejši.

LITIJA

Tu se je osnoval pripravljalni odbor »Kluba emigrantov«, katerega tvorijo: Pertot Milan, Brezigar, Logar, Birs, Krmac in Škodnik. Vabljeni so vsi emigranti in vsi, ki se zanimajo za emigrantska vprašanja, da se za stvar zainteresirajo in prinesejo svojo pomoč. Za informacije naj se obrnejo na imenovane. Pravila se te dni pošljejo v potrdilo in ustanovni občni zbor se bo vršil takoj po odobritvi pravil.

Klub jugosl. primorskih akademikov opozarja člane in prijatelje na ponedeljski sestanek v Gledališki 8-1. ob 20. To je zadnji ideološko-programatični sestanek. Na dnevnem redu je predavanje o odnosih primorskih akademikov do emigrantskega gibanja ter važne klubske zadeve. V ponedeljek 7. novembra bo ob istem času IV. redni občni zbor kluba z običajnim dnevnim redom. — Zamostojne predloge naslovite na tajništvo kluba. Poslovne ure so dnevno od 11. do 12.

Ako gremo stvari globlje, moramo postaviti na tapet vprašanje splošnega gospodarskega sodelovanja z Italijo. Ali nam je to sodelovanje v korist? Dejstvo je, da smo danes tako gospodarsko navezani na Italijo, da nimamo prav radi tega v politiki prosto roko! Prav običaj predstavnikov jugoslovanskih oblastev, političnih in cerkvenih na ladjah je pokazal, da storijo naša oblastva vse, da bi prišlo do znosnejših odnosov z Italijo, ne samo gospodarskih, temveč tudi političnih, seveda pod pogojem, da Italija spoštuje naše pravice.

Naš urednik je prav to potovanje na Cosulichevi ladji uporabil, da je predstavnikom Cosulicheve družbe brez ovinkov povedal, da motijo trgovske zveze med nami fašistična politika napram naši manjšini v Italiji in najnovejša italijanska propaganda za neodrešeno Italijo. Ta teza je bila sploh osnova vsega potopisa. To nam postane toliko bolj razumljivo, ako pomislimo, da je bil pisec tistih vrstic politični izgnanec, ki je 8 let v politični službi poskusil vse sladkosti fašističnega režima v Juljski Krajini.

Pa se vam je oglašila »Slovenija«, da bi z visokega stolpa politične skušnje delila lekcije navnemu slovenskemu časnikiarju, ki je nasledil italijanskim frazam samo zato, da bi ga še enkrat povabili na prijetno vožnjo (!), poučila ga je, da je izraz »čin generoznosti« le italijanska fraza — kakor, da bi on sam kedaj rabil ta izraz —, podtaknila mu je trditve, ki niso njegove, pač pa gošpoda Cosulicheja; »laška farbarija« je trditve, da se pot Cosulicheve ladje v Ameriko ne rentira, kakor, da bi se vožnja parnika, ki lahko pelje 2.000 potnikov, a jih je vkrcal v resnici samo okoli 500 do 600, izplačala.

S »Slovenijo« ne bomo polemizirali, pač pa ugotovimo samo to, da ni navada med lojalnimi časnikarji trgati iz člankov posamezne stavke in jih tako prikriti, da dobijo čisto drug pomen, in sicer takšen, kakor ga nasprotnik želi, ali celo podtikati piscu izjave, ki niso njegove. Možeče je samo dvojje: Ali je »Slovenija« nasleda komu, ki bi se rad peljal v Dalmacijo, ali pa ni »Slovenija« več glasilo res »kulturnih ljudi«.

— Pri zaprtju, motenju prebave, gorečici, navalu krvi, glavobolu, splošnem slabopočutju vzemi na tešče kozarec naravne Franz-Josef-grenčice. — Po izkušnjah na klinikah za notranje bolezni je »Franz-Josef« voda zelo dobrodejno odvajalno sredstvo. »Franz-Josef«-grenčica se dobiva v lekarnah, drogerijah in specerijskih trgovinah.

strokovnim zgodovinarjem ter je podal tako dokaz, da je bila zamisel teh večerov pravilna. Predavatelj J. Glaser je podal zgodovino ustanovitve čitalnice, o čemal nemško težnjo po obdržanju nadaljeje nadvlade nad slovenstvom, ki je začelo na odločen način terjati narodnostne pravice in v podrobnostih o čemal prvi narodnostni spor v Mariboru, ki je bil posrešen vsled netočenega časnikiarskega podajanja Tomanovega govora na praznovanju prve obletnice mariborske čitalnice l. 1862. Prvi narodnostni spor, ki koreninil v nasprotju med konservativizmom in liberalizmom, so Mariborčani likvidirali ob smrti A. M. Slomška. Predavanju je sledila kratka debata. Glaserjevo predavanje je bilo važen doprinos k dozdaj neznanim lokalnim mariborskim zgodovini.

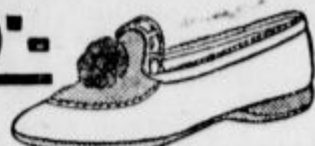
V nezdolgi kroniki pa je zabeležena huda nesreča, ki je zadela blapca Franca Pulka. V soboto večer je padel pod lastni težko naložen tovorni voz. Kolo mu je šlo čez glavo, mu odtrgalo levo uho in zmečkalo obe lici. Pasanti so ga spravili v bolnišnico.

Mrtvaški zvonovi so zadoneli v mariborskih cerkva ter oznanjali, da je zapustilo dolino solz znatno število zemljanov. V Studencih je umrla za sebneča Uršula Letnik. Pokopana bo v ponedeljek popoldne ob 4 na studenskem pokopališču. — V frančiškanski župniji je ugrabila smrt 54-letnega vinčarja Igneca Zunka. Pogreb bo jutri popoldne iz mešne mrtvašnice na frančiškansko pokopališče. — Zrtve smrti je postala tudi 38-letna posestnikova soproga gospa Marija Ribičeva. Pogreb bo v ponedeljek ob pol 3 pop. na mestnem pokopališču. — V Slivnici pa je umrla ugledna gospa Julijana Robič, soproga posestnika. Pokopali jo bodo v ponedeljek in sicer jo bodo prepeljali iz hiše žalosti v Limbuš, kjer bo položena na tamošnjem farnem pokopališču k večnemu počitku. Svetila blagim pokojnikom večna luč, žalujotim naše iskreno sožalje.

Washington, 30. okt. AA. Po najnovejših podatkih delavskega urada je število brezposelnih v septembru padlo za pol milijona. Brezposelnih je zdaj v Zedinjenih državah Seyerne Amerike 11 milijonov.

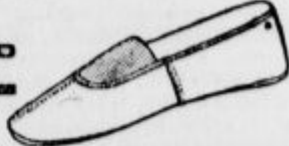
NOVE PREDNOSTI ZA JESEN

D. 40°-



Topli Cosy-copatki v modernih barvah razni modeli

D. 40°-



Čevlji za telovadbo (Sokolski) črni boks, vel. 31/35 D. 35°-, vel. 42/46 D. 48°-

D. 85°-



Ženski čevlji, solidna izpeljava, usnjeni podplati, črni ali rujavi, druga oblika in v barvah D. 95°-

D. 95°-



Moderni čevlji s francosko peto, zelo poceni, dokler zaloga traja

D. 95°-



Ženski topli, suknjeni čevlji, usnjeni podplati, isti za moške, samo D. 125°-

D. 95°-



Ceneni moški polčevlji, črni ali rujavi, usnjeni podplati. Druga oblika samo D. 125°-

D. 125°-



Moški čevlji iz boks, črni ali rujavi, prima usnjeni podplati. Druga moderna oblika samo D. 145°-

HUMANIK

LJUBLJANA, Dunajska c. 1a (Petovja)
MARIBOR, Gosposka ul. 17
CELJE, Aleksandrova c. 1

Naš radio

V ponedeljek zvečer bosta pela operne duete in arije ga. Kogej in g. Marčec, za njima pa bo igral pihalni kvartet. — V torek popoldne ne bo oddaje, pač pa se bo dopoldne vršil koncert opernih duetov, pri katerem bo nastopila znana dvojica naših pevcev, Jože Gostič in Marjan Rus. Zvečer se bo vršil prenos iz Prage z Beethovnovimi deli. Za izpremembo pa bodo šli prenos iz stolnice in prav tako zani stolni cerkveni zbor, ki ga vodi skladatelj in orgelski virtuoz msgr. Stanko Premrl. — V sredo zvečer bosta pela v našem radiu gđ. Megla in g. Likovič, tudi salonski kvintet bo izvajal resne komade. — V četrtek zvečer se bo spored prenašal v Zagreb in Belgrad. Pel bo najprej zbor »Lirac« iz Kamnika, nato bo sledil koncert primadone ljubljanske opere ge. Zlate Gjurgene-Gavella, spored bodo zaključili fantje na vasi. — V petek se bo vršil prenos iz Belgrada. — V soboto pa bo nastopil vršil pevski oktet ljubljanskega Zvona. Sledil bo koncert salonskega kvinteta, spored pa bo zaključil koncert klarineta, ki ga bo izvajal g. Beranek.

Špet slovenske narodne v radiu.

Običaj postaja, da se skoraj vsako nedeljo popoldne v našem radiu oddajajo slovenske nar. na veliko zadovoljstvo naših poslušalcev, ki se domaćih pesem, kot je videti, nikdar ne naveličajo. To nedeljo bo nastopil s svojim koncertom slovenskih narodnih g. Svetozar Banovec, znani operni tenorist. Naj bi koncerti slovenskih narodnih ob nedeljskih popoldnevih postali hvalevredna tradicija v našem radiu!

Nova stavka na Angleškem

London, 30. okt. AA. Iz Lancashira prihaja vest, da ni izključena nova stavka, v katero bo stopilo 150.000 delavcev. Delavske organizacije so namreč odbile mezdne predloge tvornikarjev. Jutri bo vse delo v teh tovarnah že počivalo.

Metropole gradimo ob mrtvaškem zvonjenju V mestih razsaja bela kuga

Na mednarodnem kongresu za proučevanje gibanja prebivalstva je Francoz Vieulle podal zanimivo poročilo o vzrokih nastajanja rojstev. Med mnogimi vzroki psihološkega in socialnega značaja omenja tudi tako znan urbanizem, t. j. priseljevanje podeželskega prebivalstva v mesto. Poročilo pravi med drugim:

Splošni položaj, ki ga ustvarjajo drugi vzroki, se še slabša radi naseljevanja ljudi v velemestih. Ta pojav je razkrajajoče vplival na družbo že v starih časih. Zgodovina nas uči, da so velike prestolice, ki so se baje razvile, imele kratko dobo življenja. Prestolna mesta Mezopotamije, Egipta in staroga Rima so za svojimi obzidjem obvarovala neštevne množice ljudstva, toda to ljudstvo je kmalu podleglo steriliteti, ki jo lahko imenujemo organsko. Ko so ta mesta izžgala vse življenjske sile iz dežele, ki jih je obdajala, in tudi iz bolj oddaljenih krajev, tedaj so propadala radi nerodovitnosti njihovih prebivalcev. Ista usoda visi nad modernimi velemesti. Ako bi prerezali tok iz dežele v mesta, bi se ta kmalu izpremenila v puščavo...

Vzrok čisto socialnega značaja je treba dodati še gospodarske, ki so s temi povezani. Naseljevanje prebivalstva v mestih ovira razvoj prebivalstva, ker so v mestih stanovanjski pogoji slabi, ker je življenje dražje in ker je vzdrževanje družine srednjemu in delavskemu stanu silno težko. Razvoj industrije v škodo obrtništva je privabil delavstvo k velikanskim podjetjem, kjer niso ne moralni ne gospodarski pogoji naklonjeni duhu družine. Radi prevelikega razširjenja kolektivnih uprav, in sicer predvsem javne uprave, se je pojavil urbanizem in povečalo se je število ljudi, ki morajo živeti od plač in so zgubili svojo samostojnost. Radi stiske morajo tudi ženske iskati delo v tovarnah in drugod in morajo za ta čas svoje otroke prepustiti drugim v varstvo. To pa stane zopet denarja in navaja ženske k zavestnemu omejevanju rojstev. Radi povečanja mest, in radi pomanjkanja stanovanj mora uradnik in posebno delavec imeti svoje stanovanje daleč iz mesta, tako da se delavec ves dan ne vrne domov. S tem se stroški za vzdrževanje družine povečajo in radi pomanjkanja skupnega življenja propade tudi družinsko življenje.

Logični zaključki imenovanega poročila so: Voditelji naroda, ki hoče živeti, morajo skrbeti, da se urbanizem, to je priseljevanje kmeto v mesto, čim bolj ovira. Zato je treba kmetu omogočiti existenco na deželi in mu napraviti življenje čim bolj prijetno. Velemesta naj se ne ustvarjajo in posebno ne ogromne metropole, ki živijo od pretirane centralizma (glej Pariz in v zadnjem času Rim!). Uradniku in delavcu, ki že morata živeti v mestu, preskrbi higijenično stanovanje, in sicer poceni, in pošteno plačo, da družino lahko prehrani. Potrebno je tudi, da prav premožnejši dajo revnejšim zgled krščanskega življenja.

Leta 2000 bo Nemčija štela samo 47 milijonov.

V času od l. 1840 do 1900 se je v Nemčiji rodilo povprečno 36 otrok na 1000 prebivalcev, od l. 1914 26,8, med vojno 13,9, l. 1920 25,8, l. 1930 17,5, l. 1931 16,0. Če bo število rojstev tako nazadovalo, bo Nemčija leta 1945 67,7 milijona ljudi in bo takrat število rojstev enako številu smrti. L. 1960

Šnecerijsko in kolonijalno blago.
umetna gnojila, cement itd. itd.
dobavlja
Gospodarska zveza v Ljubljani

Izdelujejo se najnovejši modeli otroških in igračnih vozičkov, triciklji, razna nova dvokolesa, igralni stroji in motorji. Velika izbira. — Najnižje cene. — Ceniki franco.

Tribuna: F.B.L., tovarna dvokoles in otroških vozičkov Ljubljana, Karlovska cesta št. 4. 191

65 milj., l. 1970 62 in l. 2000 47 milijonov. Pred vojno je znašalo njeno prebivalstvo 67,8, letos okoli 65 milijonov kljub zgubi levega kosa zemlje.

Tudi Italija gre — rakovo pot

Po statističnih podatkih je bilo v Italiji v teku prvih 9 mesecev l. 1932 rojenih 284.000 otrok več, kakor je ljudi umrlo. Za isti čas je lanko leto znašal pribitek rojstev nad smrtnimi primeri 318 tisoč, leta 1930 pa 291 tisoč. V teku zadnjih dveh let se je torej prebitek za prvih devet mesecev v letu zmanjšal za 107.000 duš. Še bolj je razvidno nazadovanje rojstev, ako ga vzporedimo s številom prebivalstva. V l. 1932 je v prvih 9 mesecih znašalo na 1000 prebivalcev 6,8, l. 1931 7,7, l. 1930 9,6. Ako bo število rojstev do konca tega leta padlo v dosežani meri, bo to leto eno najbolj revnih na rojstvih po vojni. Tudi število porok zelo pada. Številke nam dokazujejo, da se fašizmu kljub vsem ukrepom v prid družini ni posrečilo zaježiti boleznih, ki je napadla vse kulturne narode.

Se slabše na Angleškem

Osnredni statistični urad je izdal poročilo o gibanju rojstev v teku prvega polletja. Iz njega je razvidno, da se je v prvih šestih mesecih t. l. rodilo 12,9 (lansko leto 16,3 in l. 1930 16,7) otrok na vsake 1000 prebivalcev. Število rojstev torej naglo pada tudi na Angleškem. Anglija se bo v najkrajšem času postavila v vrsto takoj za Švedsko, kjer je število rojstev najmanjše v Evropi.

Česa je zmožen pameten narod. Pivska naveda je ena izmed najbolj trdovratnih. Če se je cel narod naglo iznebil, je to gotovo najboljša izpričevala za njegovo zdravo jedro. To velja o Čehoslovakih, pri katerih zadnja leta potrošnja alkoholnih pijač izredno hitro pada. Temu nasproti po vseh večjih mestih narašča potrošnja mleka, sadnih sokov in drugih brezalkoholnih pijač. Potrošnja limonade se je v zadnjih 10 letih zvišala za dve tretjini, potrošnja sode pa celo za 150 odstotkov. Potrošnja piva je znatno padla, še bolj pa žganja in likerja, ki jih spijo za 20 odstotkov manj nego prej.

Krizanteme

za okrasitev grobov se dobe na škofjskem vrtu poleg župne cerkve sv. Petra v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 91. (I)

Mlinariji!

RE. prosa, ajda in lešmes kapite nasenele pri A. VOLK, LJUBLJANA, Resljeva cesta 24. Veletrgovina žita in moka.

Suhe gobe

ponudite trdki
FRAN POGAČNIK
Ljubljana, Dunajska c. 67

Trboveljski premop.
suha drva, angleški hokei
dobavlja na dom
KURIVO d.o.o.
Dunajska cesta št. 33
Telefon 34-34

war einmal... Pogledal sem okoli sebe. Po trati vse polno izletnikov, ki so jedli in pili, a ne skromno, marveč Nemci si zna dobro napolniti svoj trebuhček. Večkrat in obilno je in ko jih človek gleda, si misli:

Kje je pomanjkanje tu?

Vsi dobro rejeni, tolsti, čedno oblečeni... V nedeljah sploh ne ločijo več kmetov, delavcev, obrtnikov, uradnikov, gospoda. Vse polno starih hrastov, lip, jagnjedi stoje po Vestfalskem... pa vendar pogrešaš naše sveže gozdove, naše vrelce, našo pestrost, naše sočnate in žametaste zalite in bliščeče se livade. Narava je tu, rekel bom, poštala pastorka težke industrije. Vseposvodi žice, železnice, elektrovdovi... sredi med lepim hrastjem nenadoma zavzame pocestna železnica, ki vozi z Detmolda v Paderborn... dim, saje, strupeni izpuhi težke industrije je s strupenimi plini tehnike pritisnil pečat umazanosti in ocnelosti na vso naravo. Pa ne boš našel nikjer koščka papirja, Nemci pazijo na snago, kljub temu pritisnata nate strašen sopuh groznega znanja industrije in premočkopov. Niti v veličastnem teutoburškem gozdu te docela ne zapusti. Visoke smreke stoje, okleščene do vrha, zares severni gozd v trepetu in silni bolešči, stoji kot silno tramovje ogromne zgradbe, kjer venomer hrešče in hrume z nepopisno nekakimi stroji. Stroj v pogubo ali srečo človeštva? Nekaterim pač v neizmeren dobiček, premnogim pa v pogubo in nesrečo.

Peš sem jo sekla po teutoburškem gozdu tri ure mimo mnogih krajev, kot Falkenstein, Bären-Tal etc. do znamenitih Extersteine. Kar nenadoma se namreč pred tem pojavijo visoke skalnate grupacije, ki spominjajo na monterske skupine v daljni Španiji. Kaj se je godilo tu na teh naravnih altarih božje narave, v temnem paganskem veku, kaj pozneje? kažejo se mesta, kjer so Germani darovali Vodanu ujele rimske odličnjake po bitki, kjer je Varus strahovito podlegel.

Ce hodiš okoli po Vestfaliji, opaziš stare, prastare kmetije. Vse pod eno streho, ločeno le po lesenih predelih. Prostorno vse. Prsteni kamen, lahka opeka, travmoja, šiljasta streha. Marsikje zapaziš letnico, kot 1589; torej je dvanaest rodov prebivala v eni in isti hiši. Graščine so marsikje zginile, kmetički rod pa je ostal. Ponekod ti pokaže gospodar udarec sablj in vžgane ostanke iz tridesetletne vojne, ali iz Napoleonovih osvobodilnih vojn itd. Če že hodiš

Predavanje univ. prof. dr. Fr. Vebera v našem radiu.

Dopisi naši postaji pričajo, kako zelo je prodir med najširše kroge našega poslušalstva eden naših najodličnejših znanstvenikov - filozofov, univ. prof. dr. Fr. Veber, s svojimi cikli predavanj o filozofiji, o sociologiji evangelijev in s svojimi izvirnimi glasovnimi poskusi. Prišel bo ta petek z novim ciklom, ki ne bo našel nič manj poslušalcev nego dosedanj njegovi cikli. Predaval bo namreč o zgodovini filozofije — predmetu, ki je laiku sicer težje dostopen v knjigah, a ga zato vendarle zanima.

Ljubljanski radio ima največ jezikovnih tečajev.

Inozemstvo z zadovoljstvom ugotavlja, da je Radio Ljubljana postaja, ki v Evropi oddaja največ jezikovnih tečajev. To dejstvo, ki v evropskem radijskem svetu vzbuja pozornost in priznanje, moramo tudi mi zabeležiti. Marsikdo tega, kar se mu doma nudi, ne zna ceniti. Zato je tudi delo naše postaje za marsikoga pri nas španska vas ali pa stvar, ki ni vredna zanimanja.

T. R. L.

Edini slovenski zavod brez tujega kapitala je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani,
v lastni palači ob Miklošičevi in Masarikovi cesti.

Sprejema v zavarovanje:

1. Proti požaru: a) raznovrstne izdelane stavbe kakor tudi stavbe med časom gradnje. b) vse premično blago, mobilije, zvonove in ensko; c) poljske pridelke, žito in krmo.
2. Zvonove in steklo proti razpoki in prelomu.
3. Sprejema v življenjskem oddelku zavarovanje na doživetje in smrt, otroške dote, dalje rentna in ljudska zavarovanja v vseh kombinacijah.

Zastopniki v vseh mestih in tarah.



Z žalostnim srcem naznanjamo, da nam je davi ob 6 umrl po kratkem trpljenju, pokrepčan s svetimi zakramenti, ljubljani brat

dr. Konrad Vodusek

Pogreb se bo vršil dne 31. oktobra ob pol 4 popoldne iz žalne hiše št. 8 b v Gradišču na pokopališče k Sv. Križu.

V Ljubljani, dne 29. oktobra 1932.

DR. BOZIDAR VODUSEK,

HELENA VODUSKOVA,

PAVLA MURNIK roj. VODUSKOVA,

MARIJA VODUSKOVA.

Fran Bonač:

Na Vestfalskem

Hövel bei Hanover, 19. sept.

Noč pada polagoma na glavno mesto Vestfalije: Münster. Tu so torej l. 1534/35 pogovili predhodniki današnjih komunistov: Wiedertäuferji. Prišli so iz bližnje Holandske in takih kmalu obilo privržencev. Gospodarsko so pa tako, da so se kmalu silno zamerili i katoličanom in protestantom, zlasti ko je bilo mesto hudo oblegano od prvotnih gospodarjev. Krojač Jan Bockelson aus Leyden je ukazal, naj ga mazilijo za sionskega kralja; na lastnem, novem denarju je vklesal besede: »Ein König aufrecht über alle, ein Gott, ein Glaube, eine Taufe!« Uvedel je brezpogojno, najtršo, prisižno odmero v prehrani, enako obleko in docela racionalizirano nočitev, nakazal posameznikom delo, ki ga je imel nemudoma izvršiti, natančno vsem določil obrambno delo za domovino. Pri tem pa je s svojimi pajdasi ugnjal take grozovitosti, da se še dandanes srše lasje, ko bereš o teh izrastkih človeške krutosti. Oddahnili so se tako lutroveci, kot katoličani, ko so po zavzetju mesta njihovi okostnjaki na visokem stolpu cerkve sv. Lamberta v treh železnih kletkah zaskepetali pod ubarbi ptice roparje. Še dandanes stoji železne kletke in človek se nehote zgrozi, ko zvečer od devete ure naprej vsake pol ure zatrobi nočni čuvaj visoko v svojo sv. Lamberta in z rogom javlja mečkanom število ur... Turobno doni rog pravko šiljastih vestfalskih streh in vzbuja spomine na temne dni leta 1534.

vestfalija ni gorata dežela; na severo-zapadu jo obrobila znani Teutoburger Wald, kjer na najvišji strmini stoji močeni spomenik Hermana, voditelja starih Kerskov, ki so ustavili prodirajoče Rimljane. Med močeniimi smrekovimi gozdovi stoji kvadratu ta kolos z mečem v roki in spet obide človeka čudna grenkoba, ko bereš se med drugim tudi ta napis: »Da erstunden 1870 alle mit Preussen verbündeten deutschen Völkern die Übermacht des kaiserlichen Frankreichs übermütig.« Kako čudno se stete zgodovini človeštva, danes ta ponosni znakovalec, jutri ravno isti strti, premagan.

»Ale, moj gospod, mi pravi čuvaj spomenika, to so bili še lepi časi pred vojno, ko so ljudje na trumoma drli sem in hoteli se povzpeti do meča Hermana, da sem komaj sproti dohajal, sedaj je skoraj vsakemu žal za 30 penigov (toliko znaša vstopnina); ni denarja, ni prometa, ni ljudi... Es

po Vestfaliji, te srce žene, da si ogledaš stari Corvey, starodavni samostan še iz časa Ludviga Po-božnega, iz osmega stoletja, kjer so najboljši sinovi srednje Evrope žrpali svojčas zaklade učenosti in od koder je znameniti pesnik Weber vzel ime za svoj čudoviti epos: Dreizehnlinden. Še stoji koj za samostanom ob reki Weiser.

tri impozantne lipe

starejših menda niti ni pri nas na turjaškem gradu. Znotraj so cementirane in z železjem podprte, sicer bi se zrušile. Še tri so ostale od trinajstih. Zatopljen v preleke Webrove spomine, sem strmel v te tri lipe in visoke kamenite križe pod njimi, kar me nenadoma silovito napade črna angleška doga. Moral sem se pošteno braniti s krepkimi sunki z nogami in zamaš jo jo klical knez Rati-bor sam, čigar last je sedaj zdavnaj sekularizirani samostan Corvey ter njegove sorodnice, ki so ravno mimo lip prihajali. Odrezal sem se v hudi jezi, kar čisto po plebejsko.

Tega vraga priklenite na kravjo ketno pod škedenj ali pa ga pošljite v zoološki vrt v Münster, kjer lahko dela poskušnje in brusi zobe z ondnotimi levi in tigri, ne pa z mirnim popotnikom! Kerkelno so šle mimo princezinje v širokih dolgih črnih hlačah, kakor jih nosijo sedaj dakeh po modernih zdraviliščih.

V Ribnici me počakate, sem zaklical krepko po kranjsko za njimi.

Kakšna razlika? Kje so mirni patri učenjaki izredkih stoletij in sedaj ti klavni izrasli ali izpredki moderne nadvladavice. V te čudovite, klasične prostore, prepletene z romantično toliko rodov in več ko tisočletno tradicijo, ne spada jazz-bandizem.

V Paderbornu ob izviru reke Pader, ki prihaja izpod zemlje prav pod starinsko katedralo, sem zopet domačemu gnezdecu g. Tensunderna. Ko vestfalskih hiš. Kako spreini so bili stari ljudje in potpejljivi v izvršitvi slab in umetnin, ki še dandanes trdno stoji. Pognal sem kolo in se blizu zopet domačemu gnezdecu g. Tensunderna. Ko hodiš okoli po deželi vidiš marsikaj, kar bi pri nas vzbujalo smeh. Vidiš kako sedajo na kolo razne redovnice, zlasti one, ki se pečajo z gospodarnostv; tu zapaziš starega gospoda z očali, čedno oblečenega, kako vodi po mestu kravo mlekarico, ki mu nudi vsako jutro Butter-Bröchen; zopet stopata ponosno in čvrsto dva moža, oče in sin — zlasti sin v kaj čedni obleki; gozdarce, zelene doletenke,

mornariški suknjič in klobuček z lepim petelinjim peresom. Takih prizorov je vse polno. Zlasti pa cele jate Wandervögel s kitarami, ki vandrajo po Nemčiji okoli, najraznovrstnejših barv, organizacij, s palopaločimi zastavicami, na vse grlo pojoč.

Vas Hövel pri Naumu, najvažnejšem železnem križišču Vestfalije šteje 9183 duš, od teh polovico katoličanov, drugi luteranci. Kako je lepo preskrbljeno v dušnem oziru tu, naj bo v vzgled prav fara Nücl, kjer delujem kot »Austauschpriester«, malone en mesec. Je tu župnik, vikar, potem rektor, rekli bomo po naše upravitelj, podružne cerkve »Christ-König Kirche«, in še en kaplan v sijajni, moderno opremljeni bolnišnici za rudarje, ki pa obenem pomagajo vsem tem gospodom. Torej za 5000 duš 4 gospodje. Škofija Münster ima več ko dovelj duhovnega naraščaja, tako da bodo morali skoraj upeljati »numerum clausum« v bogoslovje. V tej župniji počiva tudi na lepo urejenem pokopališču 342 žrtev najstrašnejše rudniške nesreče, ki se je došel dogodila v Nemčiji in sicer v rudniku (»Zeche«) Radbod, prav tukaj blizu. V enem oddelku leže žrtve dela, ko se je vsled silne eksplozije dne 12. novembra 1908 l. podul dovodni rov in od 384 navzočih, je 342 mož našlo strašno smrt. Na drugem oddelku so pa številne vojne žrtve, tako, da koj spoznaš, kako strašno je Nemčija krvavela, že na tem kraju. Med žrtvami rudarjev najdeš najmanj

25 pristnih slovenskih imen.

Pa nehote klone tvoja glava in se spomniš: Čuj: prokletstvo strojev, ki hreščejo v noč, in krampov takt in žvenk lopat, in jek srca in trda pest.

Ki koplje kruh, ož kruh krvav. Kruh krvav in seč, še kruh krvav. Kaj tisoč! tudi tod okoli zro s kalnimi čmi v stroje, ki stoje, počivajo. Kruh krvav in še negotov. Podali smo se med naše rudarje v Gladbeck in imeli skupaj službo božjo in potem še zborovanje. Refren zaenkratnih prečenj naših rudarjev je ta: »Pčljite gori k nam na naše konzulate ljudi, s katerimi se bomo lažje pogovorili, ne pa takih, ki nas ne poznajo. Dobro bi bilo, da bi na oddelkih mestih pri konzulatih sedel tudi kak Slovenec.

Kako lepo zveni slovenska pesem v tujini, in naši rudarji ter njihove žene in otroci znajo slo-peti in naš Tensundern poseka marsikakega slovenskega odličnjaka v vztrajnem, neumornem delu za narod in tudi za Boga.